

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
LUDOZNAWCZEGO

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE

ZAŁOŻONY W ROKU 1895

OGÓLNEGO ZBIORU TOM XLV

ZA ROK 1958/59

PTL
WROCŁAW

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE
WROCŁAW 1960

KOMITET REDAKCYJNY

K. ZAWISTOWICZ-ADAMSKA, J. GAJEK, A. KUTRZEBA-
POJNAROWA, J. MATUSZEWSKI, M. ZNAMIEROWSKA-
PRÜFFEROWA, R. REINFUSS, T. SEWERYN,
T. SZCZURKIEWICZ

REDAKTOR
JÓZEF GAJEK

013

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE — WROCŁAW 1960
Redakcja, Wrocław, Nankera 4

Nakład 1819 egz. Obj. arkuszy wyd. 43,25 arkuszy druk. 41,75 + 3 wkł. Oddano do skła-
dania 1. VIII. 1959. Podpisano do druku 4. IV. 1960. Druk ukończono w kwietniu 1960.
Papier ilustr. kl III. 80 g, 61×86. Zam. 535 170. L-1. Cena zł 88,—

DRUKARNIA UNIWERSYTETU IM. A. MICKIEWICZA — POZNAN. FREDRY 10

SPIS RZECZY

I. Rozprawy

	Str.
Jan Czekanowski, Struktura etniczna Afryki a nawarstwienia najmłodsze	13
Stefan Łysik, Pigmeje afrykańscy i zagadnienie ich języka	35
Wacław Korabiewicz, Makonde — wielcy rzeźbiarze	70
Edward Bulanda, Czy kryzys etnologicznej szkoły wiedeńskiej?	91
✓ Maria Trawińska-Kwaśniewska, Studia nad zagadnieniem zbiorowej trójpolówki we wsi Hruskie (pow. Augustów) w XIX i XX wieku	125
✓ Bolesław Garyga, Literatura rolnicza XVIII i XIX wieku jako źródło badania historii narzędzi uprawy roli	158
Krzysztof Kwaśniewski, Uprawa bru w Małopolsce w XX wieku	203
Tadeusz Seweryn, Łowieckie sposoby wabienia	223
Maria Fryczowa, Zwierzęta w chacie. Analiza polskiej bajki zwie- rzęcej	263
Witold Klinger, Jeszcze o rusałkach i pokrewnych postaciach demo- nicznych i ich zależności od tradycji grecko-rzymskiej	307

II. Sprawozdania i recenzje

SIBIRSKI ETNOGRAFICZESKI SBORNIK II (Trudy Instituta Etno- grafii Akademii Nauk ZSRR im. N. N. Mikłuchowa-Makłajewa t. XXXV Moskwa-Leningrad 1957 (Włodzimierz Zajaczkowski)	315
SOWIETSKAJA ETNOGRAFIJA A. N. ZSRR, Moskwa 1956 z. 3 (Anastazja Kojdecka)	320
Jan Reychman, Z węgierskich wydawnictw etnograficznych	334
Sz. Judit Morvay, Asszonyok a nagycsaladban, Budapest 1956 (Maria Trawińska-Kwaśniewska)	340
S. Georgieva Stojkova, Ogniszczeto v b'lgarskija byt, Sofia 1956 (Maria Trawińska-Kwaśniewska)	342
Florea Bobu Florescu, Opincile la romini, Bucuresti 1957, Studii de arta populara si etnografie t. I (Krzysztof Wolski)	347
ANTHROPOS, Fryburg 1955—1956, t. 50, 51. (Tadeusz Wróblewski)	348
BULLETIN INTERNATIONAL DES SCIENCES SOCIALES t. IX (1957) nr 3, UNESCO (Krzysztof Kwaśniewski)	368

	Str.
DAS INTERVIEW. Formen. Technik. Auswertung. Praktische Sozialforschung. Herausgegeben von René König unter Mitarbeit von Dietrich Rüschmeyer und Erwin K. Scheuch. Köln 1957	370
BEOBACHTUNG UND EXPERIMENT IN DER SOZIALFORSCHUNG. Praktische Sozialforschung II. Herausgegeben von René König unter Mitarbeit von Peter R. Heinz und Erwin K. Scheuch, Köln 1956. (<i>Lili Maria Schwengrub</i>)	373
Julius E. Lips, U źródeł cywilizacji. Wiedza Powszechna, Warszawa 1957 (<i>Krzysztof Kwaśniewski</i>)	377
Jan Czekanowski, Wstęp do historii Słowian. Perspektywy antropologiczne, etnograficzne i językowe. Wyd. II na nowo opracowane. Instytut Zachodni, Poznań 1957 (<i>Valentin Kiparsky</i>)	382
Hilkka Vilppula, Das Dreschen in Finnland, Kansatieteellinen Arkisto X, Helsinki 1955 (<i>Zofia Staszczakówna</i>)	384
J. P. Dekowski, Wnętrze chaty jasielskiej. Prace i Materiały Muzeum Arch. i Etn. Seria etn. nr 2, Łódź 1958. (<i>Zofia Staszczakówna</i>)	386
Władysław Kwaśniewicz, Nowe publikacje z dziedziny budownictwa wiejskiego	397
Stefan Nowakowski, Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim. Instytut Zachodni, Poznań 1957 (<i>Lili Maria Schwengrub</i>)	399
Władysław Ziemacki, Materiały do historii odzieży z lat 1818--1863. Archiwum Etnograficzne nr 10, Wrocław 1956. (<i>Irena Turnau</i>)	402
Stanisław Czernik, Polska epika ludowa, Biblioteka Narodowa. Seria I, Wrocław 1958 (<i>Aleksander Zyga</i>)	406
Jan Stryczek, Chłopskim piórem. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza. Warszawa 1957 (<i>Aleksander Zyga</i>)	407
Stanisław Czernik, Humor i satyra ludu polskiego. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza. Warszawa 1956 (<i>Aleksander Zyga</i>)	

III. Muzea

Sprawozdanie z działalności działu etnograficznego Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi (<i>Maria Misińska</i>)	411
Ekspozycja zabytków sztuki ludowej Powiśla w Muzeum w Kwidzynie (<i>Herbert Wilczewski</i>)	418
Krystyna Czerniewska, Z pobytu w Museum für Voelkerkunde w Lipsku	421

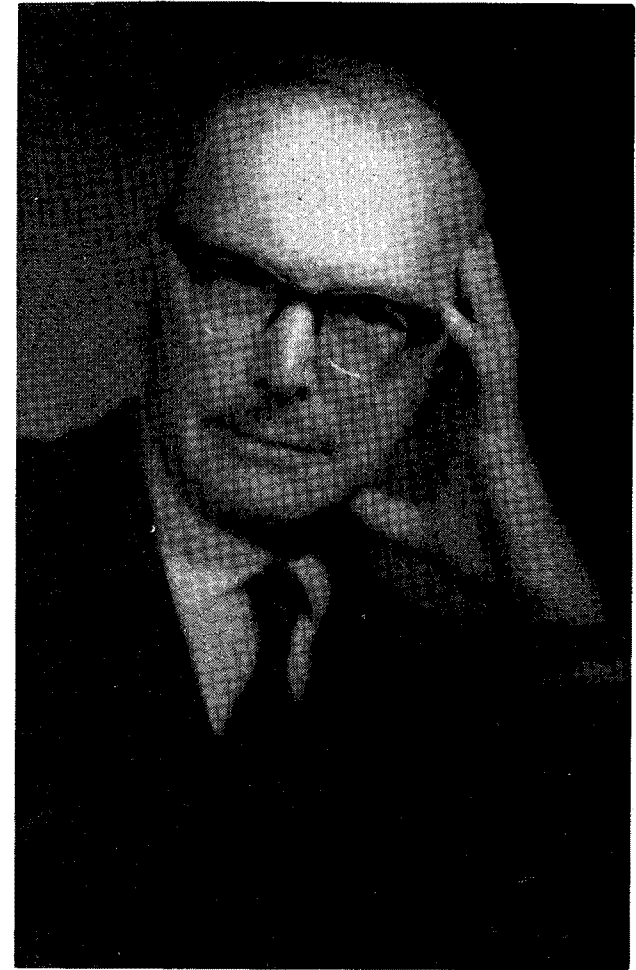
IV. Kronika

Kazimierz Nitsch jako dialektolog, badacz i znawca kultury ludowej (<i>Stanisław Bąk</i>)	427
Ludwik Chomiński (<i>Euzebiusz Łopaciński</i>)	458
Krzysztof Kwaśniewski, Z działalności etnograficznych towarzystw naukowych zagranicą	460

Dymitr Krandżałow, Z dyskusji „karpackiej”, przeprowadzonej podczas XXXI Walnego Zgromadzenia P.T.L. we wrześniu 1956 r. w Zakopanem	472
Sprawozdanie z udziału w V Kongresie Nauk antropologicznych i etnologicznych w Filadelfii w dniach 1—9 VIII 1956 r. (<i>Roman Stożka</i>)	485
Uwagi o zeszytach próbnym Polskiego Atlasu Etnograficznego (<i>Zofia Staszczakówna</i>)	494
Polenika	517
(<i>Barbara Kaznowska-Jarecka</i>)	519
Protokół z XXXII Walnego Zgromadzenia PTL w Szczecinie	531
w dniach 6—8 września 1957 r. (<i>Adam Glapa</i>)	544
Protokół z XXXIII Walnego Zgromadzenia PTL w Cieszynie	545
(<i>Adam Glapa, Jadwiga Kucharska, Bolesław Kuźmich</i>)	547
Sprawozdanie z działalności Oddziału łimanowskiego PTL	549
(<i>Piotr Orzechowski</i>)	553
Sprawozdanie z działalności Oddziału lubelskiego PTL	556
(<i>Janusz Optołowicz</i>)	558
Sprawozdanie z działalności Oddziału łódzkiego PTL	560
(<i>Jadwiga Kucharska</i>)	564
Sprawozdanie z działalności Oddziału PTL w Mszanie Dolnej	566
(<i>Sebastian Flizak</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału olsztyńskiego PTL	
(<i>A. Franciszek Klonowski</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału opolskiego PTL	
(<i>Stanisław Bronicz</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału poznańskiego PTL	
(<i>Tadeusz Wróblewski</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału toruńskiego PTL	
(<i>Kalina Antonowiczowa</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału wałbrzyskiego PTL	
(<i>Lestaw Lubowiecki</i>)	
Sprawozdanie z działalności Oddziału zakopiańskiego PTL	
(<i>Wanda Jostowa</i>)	

Różne

Streszczenia w jęz. ang. i ros. — <i>Eugeniusz Jeleniewski</i>	613
Indeksy XLII, XLIII, XLIV i XLV t. LUDU (wyk. O. G.)	660
Spis ilustracji	663
Spis treści w jęz. ang. i w jęz. ros.	

Prof. Kazimierz Moszyński

PROF. KAZIMIERZ MOSZYŃSKI

profesor i kierownik katedry Etnografii Słowian Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie,
prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w latach 1947—1953,
członek rzeczywisty Polskiej Akademii Umiejętności,
członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, i przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej P. A. N.,
członek honorowy Węgierskiego Towarzystwa Etnograficznego,
członek korespondent Słowackiej Akademii Nauk,
członek korespondent Ukraińskiego Towarzystwa Naukowego im. Tarasa Szewczenki we Lwowie,
członek korespondent Ugrofińskiego Towarzystwa Naukowego w Helsinkach,
kawaler Krzyża Komandorskiego Orderu Polonia Restituta i Krzyża Walecznych, odznaczony Medalem U. S. B. w Wilnie i Medalem Dziesięciolecia,
najwybitniejszy współczesny etnograf Polski i Słowiańszczyzny, twórca kierunku ewolucyjno-krytycznego w etnografii,
autor „Kultury Ludowej Słowian”, „Atlasu Kultury Ludowej w Polsce” i wielu innych prac,
współzałożyciel i redaktor „Ludu Słowiańskiego”,
Urodzony w Warszawie 5 marca 1887 r.
zmarł w Krakowie 29 marca 1959 r.

PROF. DR RYSZARD GANSINIEC

profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
b. profesor i organizator studium filologii klasycznej na Uniwersytecie Warszawskim,
b. profesor Uniwersytetu w Poznaniu,
b. profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie,
b. profesor Uniwersytetu Wrocławskiego,
członek Polskiej Akademii Umiejętności,
członek Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego,
członek Polskiego Towarzystwa Filologicznego,
członek Polskiego Towarzystwa Archeologicznego,
członek Towarzystwa Naukowego we Lwowie
członek Towarzystwa Naukowego we Wrocławiu,
redaktor Wydawnictw Polskiego Towarzystwa Filologicznego
„Eos”, „Eos Supplementa” Kwartalnik Klasyczny,
założyciel i redaktor „Filomaty” Przeglądu Humanistycznego,
„Palestry” oraz wydawnictw: Biblioteczka Filomaty, Hermaion,
Teksty Filomaty, Zbiór pisarzy klasycznych, Scriptores Latini
et Graeci, Przekłady pisarzy greckich i łacińskich, Parnasos,
Zbiór pisarzy polsko-łacińskich.

Urodzony w Siemianowicach Śląskich 6 marca 1888 r.
zmarł w Krakowie 8 marca 1958 r.

R O Z P R A W Y

JAN CZEKANOWSKI

STRUKTURA ETNICZNA AFRYKI
A NAWARSTWIENIA NAJMŁODSZE

Wytyczne i założenia. Podstawy nawiązań chronologicznych. Hipotetyczne warstwy archaiczne. Nawarstwienia późniejsze. Eksploatacja kolonialna i jej konsekwencje.

WYTYCZNE I ZAŁOŻENIA

Zadania badań ludoznawczych w Afryce ześrodkowują się na wyjaśnieniu stosunków zachodzących między wyróżnianymi grupami etnicznymi, zarówno obecnie, jak i w przeszłości. Podstawy ich wyróżnienia nie stanowi przy tym wyłącznie język, lecz wszelakiego rodzaju przejawy i konsekwencje ściślejszego współżycia grup ludzkich.

Język, umożliwiający dokładne porozumiewanie się, jest niewątpliwie najłatwiej dającym się stwierdzić przejawem odrębności; jednakże w Afryce środkowej zawodzi on najzupełniej tam, gdzie uprawiającym rolę Murzynom przeciwstawiają się Pigmeje lub olbrzymi pastercy Bahima i Batutsi. Nie tylko Pigmeje, żyjący z myślistwa i zbieractwa, nie posiadają własnych języków, lecz mówią wyłącznie narzeczeniami swoich murzyńskich sąsiadów, bądź teraźniejszych, bądź też dawniejszych. Również i pastercy Bahima i Batutsi, tworzący bardzo ekskluzywną, arystokratyczną warstwę panującą, mówią wyłącznie językami swoich rolniczych poddanych. W tego rodzaju przypadkach podstawę wyróżnienia grup ludzkich muszą stanowić szerzej ujęte kryteria kulturowe a zwłaszcza antropologiczne, gdyż pod tym względem mamy tu możliwość stwierdzenia najjaskrawszych kontrastów jakie w ogóle można obserwować na obszarze całej ekumeny. Kryterium lingwistyczne zawodzi tu